

KRISTUSE RISTIMISE PÜHA AD 2020

Js 61:1-3 (Ap 8:26-40; Jh 1:29-34)

1 Issanda Jumala Vaim on minu peal, sest Issand on mind võidnud; Ta on mind läkitanud viima rõõmusõnumit alandlikele, parandama neid, kel murtud süda, kuulutama vabastust vangidele ja avama pimedate silmi,

2 kuulutama Issanda meelepärast aastat ja meie Jumala kättemaksu päeva, trööstima kõiki leinajaid,

3 andma Siioni leinajaile laubaehete tuha asemel, rõõmuõli leinarüü asemel, ülistusrüü kustuva vaimu asemel, et neid nimetataks «Õigluse tammedeks», «Issanda istanduseks», millega Ta ennast ehib.

Sissejuhatus

Prohvet Jesaja tegutses Juuda kuningate Ussija, Jootami, Aahase ja Hiskija päevil (Js 1:1), s.t 8. sajandi teisel poolel (umbkaudu ajavahemikus 740-686) enne Kristuse sündi. Tegemist oli Assüüria impeeriumi tõusuajaga, mille tulemusena aastal 722/721 hävitati Iisraeli kuningriik ning aastal 701 allutati ka Juuda kuningriik Assüüria ülemvõimule. Jesaja näeb selle keskse põhjusena Iisraeli taganemist Jumalast, mille tulemuseks ongi jumaliku karistusena Jumala rahvast tabav häving välisvaenlaste käe läbi. Jumala eesmärgiks ei ole oma rahvast lõplikult hävitada, vaid teda karistuse abil puhastada, uuendada ja taas üles ehitada.

20. sajandi kriitiline piibliteadus on olnud üsna ühel meelel prohvet Jesaja raamatu jagamisel kolmeks erinevasse ajastusse kuuluvaks osaks: peatükid 1-33 – Proto-Jesaja; peatükid 40-55 – Deutero-Jesaja; peatükid 56-66 – Trito-Jesaja. Ajaliselt paigutuks neist esimene ajaloolise prohvet Jesaja tegutsemisaega, teine Paabeli vangipõlve aega (6. sajandi esimene pool ja keskpaik eKr) ning kolmas vahetult eksiilist naasmise järele (6. sajandi teine pool eKr).

Samas on toodud esile raskusi eriti Deutero- ja Trito-Jesaja selgel eristamisel teineteisest ning pakutud välja hüpotees, mille kohaselt kas kaks viimatinimetatut või koguni terve Jesaja raamat on komponeeritud siiski ühe autori (või autorite kollektiivi) poolt, kes on erinevatest aegadest pärinevad tekstikorpused ühendanud ja ühtlustanud.¹ Eriti peetakse seda tõenäoliseks, nagu öeldud, Deutero- ja Trito-Jesaja puhul, kusjuures viimane neist võtab vaatluse alla mitmed esimesena mainitud justkui vastuseta või lahtiseks jäänud küsimused (tehes seda kergestimärgatavalt vastuolulisel viisil ja rohkete kontrastide abil). Üheks erinevuseks nn Deutero- ja Trito-Jesaja vahel on see, et

---

¹ Selle hüpoteesi kohaselt paigutub kogu Jesaja raamatu lõppredaktsioon eksiilijärgsesse aega, kuna kriitiline piibliteadus ei pea endiselt võimalikuks võtta omaks traditsioonilist käsitlust, mille kohaselt kogu Jesaja raamatu autoriks ongi ajalooline prohvet Jesaja.

kui esimeses pühendatakse palju tähelepanu Issanda [kannatavale] Sulasele, siis teises lisanduvad justkui teatava edasiarendusena Issanda sulased mitmuses.

Kui Jesaja 55 lõpeb lootusrikka tulevikuvisioniga, mille võtab üle ka 56. peatüki algus, siis õige pea saab selgeks, et rahva helget tulevikku tumestavad endiselt nii kõlbeline kui usuline laostumine. Jesaja raamatu lõpuosa pöörab rohkesti tähelepanu õigusele ja õiglusele, rõhutades nii sotsiaalsetest kui rituaalsetest eeskirjadest kinnipidamise tähtsust ning vastustades vääritud ja silmakirjalikku jumalateenistust, mis pole parem ebajumalate teenimisest, nõidumisest ja hooraelust ning mille tagajärjeks on täielik laostumine ja häving, eriti kui sellega kaasnevad ülekohtus ja sotsiaalne ebaõiglus.

Taolisele süngele pildile on vastukaaluks Jumala töötused neile, kes ennast Tema ees alandavad, oma pattu tunnevad ja tunnistavad ning Jumala ja Tema lepingu juurde tagasi pöörduvad. Sellega kaasneb ühelt poolt Siioni tulevase rikkuse ja hiilguse kirjeldus ning teisalt hoiatus, et Issand tuleb kohtumõistjana – päästma neid, kes on õiged, aga hukkama Iisraeli vaenlasi ja neid, kes teevad ülekohtu. Jumala pääste ja Tema töötused ei puuduta mitte ainult Iisraeli rahvast, vaid teisedki rahvad tulevad Siionist tõusva ja paistva jumaliku valguse juurde.

Niisiis, kuigi Jesaja raamatu lõpupeatükid pakuvad rohkesti tulevikulootust, on nende läbivaks jooneks samaaegne sõnum Jumala rahva vääritusest ja patust, taganemisest ja kangekaelsusest, mis välistab igasuguse lootuse eneseõigusele² ja isegi rahvusliku või usulise uhkuse³. Võiks lausa öelda, et kõike arvesse võttes ei jää Jumalal üle muud, kui luua uus taevas ja uus maa (Js 65:17; 66:22) – see on kahtlemata võimas töötus, kuid selle kauni mündi teiseks küljeks on kogu raamatu viimase salmi hoiatav meeldetuletus: «Kui nad välja lähevad, siis nad näevad nende meeste laipu, kes astusid üles mu vastu; sest nende uss ei sure ja nende tuli ei kustu, ja nad on jätkuseks kogu inimsoole.» (Js 66:24)

Keelelisi märkuseid

Issanda Jumala – יהוה יְהוָה – originaalis «Issand JHWH». Ainult esimene viimases eestikeelses tõlkes Js 61:1-3 esinevale sõnale «Issand» vastab originaalis יְהוָה – ülejäänud kordadel on selle asemel Jumala nimi יהוה .

---

² Js 64:5: Me kõik oleme saanud rüvedaks ja kõik meie õigused on määrdunud riide sarnased; me kõik oleme närtsinud nagu lehed ja meie süü kannab meid ära otsekui tuul.

³ Js 65:1.2: Ma olen olnud kättesaadav neile, kes mind ei ole nõudnud, ma olen olnud leitav neile, kes mind ei ole otsinud... Kogu päeva ma sirutan käsi kangekaelse rahva poole, kes iseene mõtetele järgnedes käib teed, mis ei ole hea...

Vaim – רִוּחַ – sõna tähistab nii Jumala enda elustavat, valgustavat, julgustavat, võidvat ja pühitsevat ligiolu (Püha Vaimu kui pühima Kolmainsuse kolmandat isikut) kui [jumalikku] hingeõhku, tuult, eluhingust, elujõudu, väge, tahet, mõistust ja tarkust.

Võidnud – מָשַׁח – sõna tähistab igasugust (esmajoones käega teostatud ja n-ö ülevalt tulevat) võidmist või määrimist, siinses kontekstis õliga võidmist, mille tähenduseks on pühitsemine ja teatud ametisse või teatud ülesannet täitma seadmine.

Ta on mind läkitanud – שָׁלַחְנִי – sõna שָׁלַח tähendab nii «läkitama» kui ka «välja sirutama».

Viima rõõmusõnumit – לְבַשֵּׁר – sõna בָּשַׁר tähendab nii «sõnumit viima» kui ka «avaldama», kusjuures tegemist on enamasti hea, rõõmsa, meeldiva, kauni sõnumiga.

Alandlikele – עָנְוִים – sõna עָנָו tuleneb nagu ka sõna עָנִי – «vaene», «vaevatud», «piinatud», «alandatud», «vilets» – verbist עָנָה – «rõhuma», «koormama», «rõhutud/koormatud olema».

Parandama – לְחַבֵּשׁ – sõna חָבַשׁ tähendab «siduma», «kinni siduma».

Neid, kel murtud süda – לְנִשְׁבְּרֵי־לֵב – sõna שָׁבַר tähendab «tükkideks murdma», «purustama», «lõhki rebima». Sõna «süda» – לֵב – tähistab lisaks südamele ka üleüldiselt inimese sisemust, sisemaailma, seda, kes ta iseendas (ja enesest teadlikuks saanuna) on, aga samuti tahtevalmidust ja [tegutsemis-] julgust.⁴

Kuulutama – לְקַרֵּא – sõna קָרָא tähendab siinkohal «valjusti hüüdma», «välja kuulutama», «teadustama».

Vabastust – דָּרוּר – see sõna tähistab kiiret, vaba liikumist, ka vabalt voolamist ning eelnevast tulenevalt ka vabadust, vabakslaskmist.⁵

Vangidele – לְשִׁבּוּיִם – sõna שָׁבַח tähendab «vangi võtma», «vangi viima», niisiis võiks tõlkida «vangivõetule».

Ja avama pimedate silmi – וּלְאַסּוּרִים פָּקַח־קוֹחַ – võib tõlkida ka «päästma valla kinnikõidetuid»⁶, kuna sõna אָסַר tähendab «kinni köitma», «kinni siduma», ning sõna

⁴ Niisiis on siin tegemist märksa tugevama väljendiga kui eestikeelne «murtud süda» võiks lubada arvata – inimestega, kes on kaotanud peaaegu kõik, kes on pea täielikult seesmiselt hävitatud (vrd nt vaga Hiiobi kannatusega).

⁵ Sama sõna kasutatakse juubeliaastal toimuva vabakslaskmise puhul 3Ms 25:10.

⁶ Või «[kulutama] neile, kes kinniseatud, täit lahtilaskmist», nagu 1739. aasta piiblitõlkes.

פָּקַח tähendab «avama», «lahti tegema». Niisiis võiks tõlkida ka «päästma lahti kinniseotud silmi».

Meelepärast aastat – שָׁנַת רִצּוֹן – sõna רִצּוֹן tähistab nii meeldivust kui ka millegi, näiteks kingituste, hea meelega või armulikult vastuvõtmist.⁷ Sõna שָׁנָה – «aasta» – kasutamine siin viitab tõenäoliselt mõttelisele seosele juubeliaastaga.

Kättemaksu päeva – יוֹם נְקָמָה – [Jumala] kättemaks ei ole meelevaldne, vaid see on vastus tehtud kurjale, s.t õiglane tasu ja karistus ülekohtule.⁸

Trööstima – לְנַחֵם – sõna נָחַם tähendusvarjundiks on «kaasa tundma», «haletsema», isegi «haledusest õhkama», samuti võib see väljendada soovi ja valmisolekut aidata.

Kõiki leinajaid – כָּל־אֲבֵלִים – sõna אָבַל – «leinama», «itkema» – üheks tähendusvarjundiks näib olevat ka lootusetus, jõuetus.

Andma – לָשׂוּם... לָתֵת – pigem võiks tõlkida: «Määrates, et [tuleb] anda...»

Laubaehte tuha asemel – פָּאֵר תִּחַת אֶפֶר – sõna פָּאֵר tuleneb verbist פָּאֵר – «kaunistama», «ilusaks tegema», «ehtima», «austama». Heebrea keeles on siin tegemist ka sõnade- või lausa tähtedemänguga: vaid ühe tähe ümbertõstmisega saab sõnast אָפֶר – «tuhk» – sõna פָּאֵר – «laubaehe».⁹

Rõõmuõli – שֶׁמֶן שִׂשׂוֹן – sõna שִׂשׂוֹן tähistab juubeldavat rõõmu ning kuna sõna שֶׁמֶן – «õli», «rasv» – väljendab ülekantud tähenduses ka külluslikkust, võiksime siin «rõõmuõli» mõista kui külluslikku rõõmu.

Leinarüü – õigupoolest on originaalis üksnes אָבַל – «leina», «leinamise».

Ülistusrüü – מַעֲטָה תְּהִלָּה – sõna מַעֲטָה – «rüü» – tuleneb verbist עָטָה – «katma», «sisse mähkima» – ning sõna תְּהִלָּה – «ülistus», «kiituslaul», «austus», «tänu» – verbist הִלָּל – «hiilgama», «särama», «ülistama», «kiitma», «kiitlema».¹⁰

⁷ Sama sõna kasutatakse Js 58:5, kus silmakirjatsejatele küsitakse: «Kas sa seda nimetad paastuks ja Issandale meelepäraseks päevaks?», samuti Js 49:8, kus räägitakse Issanda «hea meelega ajast», mil Ta kuuleb palveid ja päästab Siioni, ning Js 56:7, kus on juttu Jumalale meelepärastest ohvritest.

⁸ Siin võib näha ka teadlikku vastandust «meelepärase aasta» ja «kättemaksu päeva» vahel, millega iseloomustatakse Jumala helduse ja viha vahekorda (vrd nt 2Ms 20:5-6: kolm-neli põlve vs tuhanded).

⁹ Js 61:10 tähistab sõna פָּאֵר – uusimas eestikeelses tõlkes siinkohal «pidulik peakate» – jumalikkude päästet (ja sellest võrduvat rõõmu).

¹⁰ Kuna sõna מַעֲטָה kasutatakse Vanas Testamendis ainult siin, võib sõnavaliku taga olla kõlaline sarnasus järgnevalt kasutatud sõnaga מָטַע – «istandus», millega Issand ennast ehib.

Kustuva vaimu – כְּהָה רִוַח – sõna כְּהָה tuleneb verbist כְּהָה – «nõrgenema», «hämarduma», «araks lööma» – ning tähendab nii «hämar» ja «tuhm» kui ka «jõuetu» ja «nõder».¹¹

Õigluse – הַצְדָקָה – sõna צָדַק tähistab seda, mis on kooskõlas nii õigluse (õiglustunde) kui seadustega; mis on nii, nagu ette nähtud, mis on sirge ja kõveruseta.

Tammedeks – אֵילִי – sõna אֵיל tähistab nii suurt, võimsat puud¹² kui ka suuri, tähtsaid isikuid, näiteks pealikuid või riigijuhte.¹³

Millega Ta ennast ehib – לְהִתְפָּאֵר – siin kordub ülal sõna «laubaehe» aluseks olev verb פָּאֵר – «kaunistama», «ilusaks tegema», «ehtima», «austama».

Sisuline analüüs

Js 61:1-3 peegeldab üsna selgelt mitmeid teisi samalaadseid Jesaja raamatu lõike, nagu Js 11:2jj; 42:1jj; 48:16; 49:7jj, ning vastab otseselt Js 59:21 töotusele: «Ja niisugune on mu leping nendega, ütleb Issand: «Minu Vaim, kes on su peal, ja minu sõnad, mis ma olen pannud sulle suhu, ei lahku sinu suust ega sinu järglaste suust ega sinu järglaste järglaste suust, ütleb Issand, nüüdsest ajast alates ja igavesti.»»

Kui tavaliselt kõneldakse neljast Issanda [kannatava] sulase laulust (Js 42:1-4; 49:1-6; 50:4-7; 52:13-53:12), siis Js 61:1-3 on võimalik käsitleda viienda lauluna, mis juhatab sisse kokkuvõtte nii jumaliku kohtumõistmise kui ka pääste ja tulevikutöotuste täitumise kuulutusest. Issanda Sulane, kes siin kõneleb, ei ole mitte prohvet ise ega keegi tema ajaloolistest kaasaegsetest, vaid töotatud Messias (Võitu) – taolist tõlgendust kinnitab Jeesus oma Naatsareti sünagoogis öeldud sõnadega: «Täna on see kirjakoht teie kuuldes täide läinud.» (Lk 4:16-21)

Nagu öeldud, on Js 61:1 otseselt seotud Js 59:21 töotusega. Nende kahe salmi vahele jääv 60. peatükk seab meie ette Siionile töotatud hiilgava tuleviku, mille puhul rõhutatakse selle universaalsust, samal ajal aga ka selle väikest, ehk peaaegu märkamatu algust: «Kõige pisemast saab tuhatkond ja kõige väetimest vägev

¹¹ Siinkohal tasub vaadata ülal sõna «vaim» – רִוַח – kohta öeldut.

¹² Vahetevahel võib kirjandusest siinkohal leida võrdlusi mõned peatükid eespool kirjeldatud n-ö rüveduse tammedega (Js 57:5), milles esinev sõna אֵילִים võib tõepoolest tähistada ka tammesid (tegelikult küll pigem õlipistaatsiat), nagu ka uuemates eestikeelsetes tõlgetes, kuid mida traditsiooniliselt mõistetakse sõna אֵיל – antud kontekstis «ebajumal» – mitmusena. Hoopis tõenäolisem tundub olevat teadlik vastandus Js 1:30-ga: «Sest te saate tamme sarnaseks, mille lehed närtsivad, ja olete otsekui rohuaed, millel ei ole vett.»

¹³ Samadest konsonantidest koosnev sõna אֵילִי tähendab «jäär», «[tugi-] samm», «uksepost».

rahvas,» ütleb Issand Js 60 viimases salmis. Sama mõtet kannab ilmselt ka Js 61:3 nimetatud «õigluse tammede» paralleelina ja kontrastina (*tamm* vs *võsu*) Js 60:21: «Ja igäüks su rahvast on õiglane: nad pärivad igaveseks maa kui minu istutatud võsu, mu kätetöö, millega ma ennast austan.»¹⁴

Jumala ammused töötused ja messiaootus on täitunud Jeesuses Kristuses, kelle peal on Jumala Vaim (vrd Mt 3:16 par) ning kelle kaudu on saanud avalikuks ja teostunud Jumala vabastav ja päästev arm. Temas on alanud ja välja kuulutatud Issanda meelepärane aasta ning kätte jõudnud päästepäev (Js 49:8)¹⁵, kusjuures Ta mitte ainult ei kuuluta vabadust, paranemist, rõõmu ja päästet, vaid kõik see saab Temas teoks. Kristus on Jumala loov ja päästev Sõna, kes Tema kannatava ja ristisurmani kuuleka Sulasena toob uue elu kõigile neile, kes Temasse uskudes ja ustavaks jäädes kuuluvad Jumala õigete sulaste, Iisraeli püha jäägi hulka, mis sirgub õigluse tammedena ning millega Issand ise võib ennast ehtida.

Jutluseks

Ilmumisaja esimesel pühapäeval tähistatakse uuema tava järgi Kristuse ristimise püha. Algselt oli Issanda ristimine hommikumaa tarkade külaskäigu ja Kaana pulma veiniime kõrval üheks nendest sündmustest, millega seostati Issanda ilmumise püha. Hilisemas traditsioonis kandus Issanda ristimise püha Ilmumispüha oktavile, sealt omakorda – ilmselt praktilistel kaalutlustel ning seoses meenutatava sündmuse tähtsusega – pühapäevale pärast Ilmumispüha.

Käesoleval aastal on Kristuse ristimise püha teiseks pühakirjalugemiseks (Ap 8:26-40) Etioopia kojaülemade pöördumise ja ristimise lugu, Evangeeliumiks (Jh 1:29-34) Ristija Johannese tunnistus Jeesusest kui Jumala Pojast ja Jumala Tallest, kes kannab ära maailma patu.

Kui Etioopia kojaülem küsib diakon Filippuselt selgitust Issanda kannatava Sulase kohta, kellest kõneleb prohvet Jesaja, siis kuulutab Filippus talle vastuseks evangeeliumi Jeesusest. Pühapäeva Vana Testamendi lugemine seab meie ette sellesama Issanda sulase, kes on tulnud, et kuulutada vabadust ja päästet ning tuua vabadus ja pääste kõigile, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad.

Kiriku tunnistuse järgi on Jeesus tõeline inimene, sündinud ajas neitsist Maarjast, ja tõeline Jumal, Isast sündinud enne kõiki aegu. Tema ristimine ja sellega seoses toimunud Püha Vaimu Tema peale laskumine ei tähista mitte Tema [kui seni lihtsalt inimese] adopteerimist Jumala Pojana ega seda, et Ta [alles nüüd] võitakse Püha

---

¹⁴ Eestikeelse tõlke Js 60:21 «austan» ja Js 61:3 «ehin» vasteks on originaalis mõlemas salmis sõna אָרַךְ.

¹⁵ Samal ajal ei maksa unustada ka hoiatavat sõnumit Jumala kättemaksu päevast.

Vaimuga, vaid see on Tema jumalikkuse ja pühima Kolmainsuse enda manifestatsioon. See on nii Ilmumispüha kui ka Ristimispüha tegelik sõnum¹⁶, mille võtavad suurepäraselt kokku apostel Pauluse sõnad 1Tm 3:16: «Jumal on avalikuks saanud lihas, õigeks tunnistatud vaimus, nähtav olnud inglitele, kuulutatud paganatele, usutud maailmas, võetud üles kirkusesse.»

Jeesuse ristimine tähistab ka Tema ühekssaamist meie, inimestega. Tema, kes on ilma patuta ega vaja Johannese meelearandusristimist pattude andeksandmiseks, tunnustab ennast ristida lastes, et Ta on tulnud, et võtta enda peale meie patt ja see Jumala Tallena ära kanda. Just seeläbi saab Temas alguse Issanda meelearane aasta, juubeliaasta, mis toob vabaduse kogu inimkonnale.

Kui võrdleme Js 61:3 vastanditepaare «laubaehet tuha asemel», «rõõmuõli leinarüü asemel», «ülistusrüü kustuva vaimu asemel», ning meenutame, et Ilmumispühil (ja sellest välja kasvanud Kristuse ristimise pühil) tähistati algselt kolme sündmust: vastsündinud Jeesuse kummardamist hommikumaa tarkade poolt, Tema ristimist ja Kaana pulmas tehtud esimest tunnustähte, siis eriti kahe viimase kontekstis seab Js 61:3 meie silme ette kaks vastandlikku pilti: ühelt poolt leinarongkäigu, teisalt pulmapidustused.

Ristimine tähendab suremist ja surnuist üles tõusmist koos Kristusega. Kristus on ennast ristida lastes n-ö pühitsenud kõik veed meie ristimiseks: selleks, et võiksime ristimises koos Temaga surnuna ja maha maetuna tõusta üles uueks eluks Jumala kirkuses, olles rüütatud ja kaunistatud laubaehetega tuha asemel, rõõmuõliga leinarüü asemel, ülistusrüüga kustuva vaimu asemel. Viimselt on Tema ise see uus rüü, millesse oleme rõivastatud (vrd Gl 3:26-27). Aga veelgi enam: meie oleme nüüd kutsutud olema selleks rüüks, millega Jumal ise võib ennast ehtida. Eriti viimast silmas pidades ei tohi unustada, et ristimine ei ole mitte meie teekonna lõpp, vaid algus.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumal on töötanud oma pääste nii oma valitud rahvale kui kogu inimkonnale. Ta on kõik oma töötused täitnud Jeesuses Kristuses.
2. Jumal päästab meid eeskätt meie enda käest, Ta tahab meid muuta ja uueks teha.
3. Kristus laskis end ristida selleks, et kinnitada oma ühtekuuluvust meiega. Tema on meie uus elu ja meie taevane pulmarüü – ning meie kutsumus on olla omakorda Jumala ehteks ja rõõmurüüks.

---

¹⁶ Mõlema puhul võime kasutada mõisteid *epifaania* ja *teofaania*.